NYA BOTEMEDEL

FÖR

SJUKA NERVER.

AF

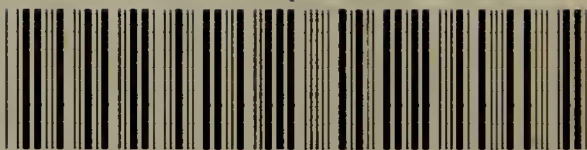
J. N. von NUSSBAUM,

MEDICINE DOKTOR, GEHEIMERÅD, GENERALSTABSLÄKARE, ORDINARIE PROFESSOR VID HÖGSKOLAN I MÜNCHEN.

ÖFVERSÄTTNING FRÅN SJETTE TYSKA UPPLAGAN.

STOCKHOLM,
HJALMAR LINNSTRÖMS FÖRLAG.
1888.

Pris 50 öre.

NYA BOTEMEDEL

FÖR

SJUKA NERVER.

NYA BOTEMEDEL

FÖR

SJUKA NERVER.

AF

J. N. VON NUSSBAUM,

MEDICINE DOKTOR, GEHEIMERÅD, GENERALSTABSLÄKARE, ORDINARIE PROFESSOR VID HÖGSKOLAN I MÜNCHEN.

ÖFVERSÄTTNING FRÅN SJETTE TYSKA UPPLAGAN.

STOCKHOLM,

HJALMAR LINNSTRÖMS FÖRLAG.

1888.

Ett populärt-vetenskapligt föredrag hållet den 15 februari 1888 i kemiska hörsalen i München.

STOCKHOLM, GERNANDTS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1888.

Hjärnan bildar ett halfklot, som öfvergår i den strängformiga ryggmärgen. Vid framstående själsförmögenheter är hjärnans totalvigt större och äro hjärnvindlingarna mycket finare och talrikare.

Den grå hjärnsubstansen är sätet för de högre andliga förrättningarna, och storleken och öfvervigten hos denna del af hjärnan utmärka människan framför djuren och äfven framför aporna. De andra delarna af hjärnan ha endast mekaniska uppgifter.

Från hjärnan och ryggmärgen utlöpa alla känsel- och rörelsenerver.

Från hjärnan komma lukt, syn- och hörselnerverna. Som finger- eller pennrörstjocka strängar, hvilka slutligen dela sig i form af trådar, utgå känsel- och rörelsenerverna till största de-

len från ryggmärgen och öfverdraga med nerver kroppens hela yta från hjässan till fotsulan. Känselnerverna sluta med så kallade känselorgan, känselkroppar, hvilka, på alla ställen der vi ha fin känsel, äro mycket talrika och ligga nära intill hvarandra, men äro sparsammare hopade der, hvarest vi icke ha någon så fin känsel.

Fysiologerne mäta känseln med en passare, i det de gifva akt på, huru långt de båda spetsarna på passarens ben måste vara aflägsnade från hvarandra, för att den undersökte skall känna båda spetsarna.

Härvid visar sig, att tungspetsen har den finaste känseln.

Redan då passarens spetsar äro på blott en millimeters afstånd från hvarandra, känner man dem båda. Sedan komma fingerspetsarna, der passarens ben endast behöfva vara på två millimeters afstånd från hvarandra, för att man skall känna dem båda.

Den minst fina känseln ha vi deremot på öfverarmens och ryggens hud, der passarens

spetsar måste vara på sextiosex millimeters afstånd från hvarandra, för att vi skola känna dem båda.

På ryggen ha många människor till och med ett par små ställen, der de alldeles icke känna något, hvilka ställen man kallar anodynier.

Märkligt är, att våra känselnerver urskilja små förändringar i värmegraden mycket tydligare än stora.

Om man binder för en persons ögon och sedan lägger ett kallt och ett varmt mynt, t. ex. ett tvåkronestycke, på hans panna, så kan han lätt urskilja, hvilket myntstycke som är kallt eller varmt.

Men om vi lägga en het och en iskall tvåkrona på hans panna, så känner han endast ett mycket obehagligt intryck, men kan icke skilja det heta och det iskalla myntet från hvarandra.

Äfven tidsmåttet för beröringen och skadandet är af ofantligt inflytande på smärtans storlek. Jag erinrar mig huru jag ofta i Berlin såg skolgossar under sina kamraters högljudda

jubel helt långsamt sticka fina nålar genom tjocka handen utan att känna någon smärta dervid.

Äfven mins jag ett stort antal genom maskiner eller i krig tillfogade kroppsskador af den gräsligaste art, hvilka icke vållade ett spår af smärta. Hos stridande soldater torde det visserligen vara själsspänningen, hänförelsen, som gör smärtan alldeles omärkbar, men äfven utan ringaste själsspänning kunna ej sällan hastigt tillfogade skador till en början åtminstone vara smärtfria.

Om i krig en kanonkula sliter bort benet på en ridande officer, så erfar den sårade ofta endast samma känsla, som om någon med en käpp sloge honom på benet.

Jag känner en ung mjölnare, hvars högra arm bortslets af en maskinrem. Plötsligt såg mjölnaren sin rockärm hänga vid hjulet och tänkte, att nu vore hela rocken förstörd, men hade alldeles ingen aning om, att i rockärmen satt äfven hans högra arm. Först då han såg blodet strömma ur sitt bröst, märkte han, att

jämte rockärmen hela hans arm slitits från bröstet, utan att han känt någon smärta.

Såväl ett sår, som mycket långsamt tillfogas och hvarvid smärtan fördelar sig på ganska många tidsmoment, som en skada, som mycket hastigt tillfogas och hvarvid nervernas afslitning försiggår snabbare än smärtans ledning till medvetandet, förminska eller hindra smärtan.

Smärtan beror på en förrättning af hjärnan, men huru dervid tillgår i hjärnan, veta vi icke. Vi veta bestämdt, att våra nerver helt och hållet likna telegrafttrådarna, ja, det är till och med bevisadt, att elektriska strömmar ega rum i våra nerver och att dessa strömmar äro beroende af ämnesomsättningen, af nervernas näring. Men nervernas verksamhet är icke så snabb som den elektriska strömmen; det dröjer mycket längre, innan vi utföra en påtänkt rörelse eller innan intrycket af en nerv kommer till vårt medvetande. En elektrisk ström tillryggalägger på en sekund 464 millioner meter, hvaraf vi nu dagligen draga fördel medels telegrafer och tele-

foner, under det att retningen på en nerv genomlöper blott 30—40 meter i sekunden. Om jag sålunda till exempel med fingerspetsen vidrör en het plåt, så behöfves ungefär $^1/_{60}$ sekund, innan hettan kommer till mitt medvetande. Nerverna få öfver allt sin näring af blodet. Så väl det medels lungorna ur luften inandade syret som ock den näring, som blodkärlen föra med sig ur matsmältningsapparaten, bringas af blodet till nerverna och i synnerhet till hjärnan och ryggmärgen.

Anstränges en nerv eller är den i mer än vanlig verksamhet, så inträder trötthet, emedan de förbrukade ämnena icke mera tillräckligt hastigt bortföras af blodströmmen. I så fall qvarstanna i nerven sura sönderdelningsprodukter, hvilka framkalla känslan af trötthet, tills det på nytt tillströmmande alkaliska blodet förtager verkan af eller bortsköljer dessa sura produkter.

Man kan derför alls icke undra på, att man i alla tider angifvit god luft och god näring som de bästa botemedlen för sjuka nerver.

Hvarje tanke, hvarje verksamhet går också hand i hand med en kemisk förändring i nerver. Det är icke alldeles oriktigt att antaga, att man af bättre näring äfven väntar bättre tankar, bättre nervverksamhet.

Man får dock visserligen icke gå så långt häri, att man menar, att en, som äter stekt kyckling, skall ge förståndigare och bättre svar än en annan, som äter endast potatis.

Så löjligt än detta kan förefalla om en tanke eller ett svar, kan dock icke nekas, att en viss grad af sanning ligger deri. Hvarje general vet, att hans soldater marschera upp i slaglinien och kämpa med ett helt annat mod, om de ha ätit och druckit godt; genom mager näring och hunger kufvar man ofta den vildaste natur; att hungrande nerver förslappas kan ej förnekas.

Landsdelar och trakter, i hvilka armod herskar och man äter riktigt dåligt, utmärka sig högst sannolikt icke i någon riktning.

Alla väckelser af viljan, alla föreställningar, alla själsrörelser måste vi betrakta som verk-

ningar af vår nervmassa: den barnsliga kärleken så väl som vänskapen, hämden och allt slags själsverksamhet; men huru? På hvilket sätt vår nervmassa åstadkommer så stora verkningar, har ännu ingen kommit på det klara med.

I betraktande af dessa hemlighetsfulla, nästan alldeles okända förhållanden kan man icke undra på, att man i årtusenden knapt vågade röra vid nerverna. Först i vårt århundrade, då man jämte god näring och god luft äfven började begagna härdande medel, såsom kalla tvagningar, duschbad och elektricitet som botemedel för nerverna, försökte man vid nervskador och nervåkommor äfven åtskilliga kirurgiska ingrepp, och det med den mest lysande framgång. Under det man fordom, som sagdt, knapt vågade röra vid nerverna, är man nu ej rädd för att företaga en mängd operationer på nerverna sjelfva.

Om en nerv är afskuren eller afsliten och till följd deraf en arm eller fot utan känsel och lam, så sy vi med finaste silke eller karboliserad fårtarm åter ihop den afslitna eller af-

skurna nerven och återställa sålunda telegrafledningen samt återgifva ofta känsel och rörelseförmåga. Är ett helt stycke af en nerv bortslitet, så att till följd deraf känsel- och rörelseförmåga äro förlamade, och är således en hopsyning omöjlig, så inflicka vi i luckan små stycken af angränsande nerver eller till och med ett stycke af en djurnerv, eller ock bryta vi af benpipan, skjuta dess ändar öfver hvarandra och göra sålunda armen kortare, så att den hopsydda nerven blir tillräckligt lång.

Det har redan flerfaldiga gånger lyckats att på kaniner och höns, hos hvilka en förlamning förefunnits, derför att ett stycke af nerven helt och hållet fattades, ersätta detta stycke medels inflickande af en främmande nerv.

Vid de häftigaste nervsmärtor och vid kramp af allahanda slag uppsöka vi nerverna, taga dem i handen och sträcka ut dem centrifugalt (utåt från kroppens medelpunkt) och centripetalt (inåt till medelpunkten), detta ofta med den mest lysande framgång.

Ett stort antal fallandesjuke botas nu för tiden dels genom sådan sträckning af nerverna, dels derigenom, att vi aflägsna ärr på hufvudet, i hvilka nerver växt in, jämte ett litet stycke ben och en liten del af den vidhängande hjärnan. De verkningar man lyckats åstadkomma äro i hög grad öfverraskande. Ofta uteblifva helt och hållet de fallandesjukes anfall, som under året förut inträffat öfver två hundra gånger.

Alla dessa ingrepp tillhöra den nyare tiden. Men i dag vill jag lemna er en redogörelse för några behandlingssätt, som i närvarande ögonblick väcka det största uppseende, emedan resultaten äro omöjliga att förneka och hittills goda, så vidt man ännu vet.

I kännen alla det stora värde, som vi måste tillerkänna gymnastiken*, men denna är ju oanvändbar för verkligt sjuka människor, enär den kräfver mycken kraft och blott en del af de

---

* Förf. afser här egentligen den pedagogiska eller friskgymnastiken i Tyskland (det s. k. turnandet). *Ö:s anm.*

gymnastiska öfningarna beror på musklernas styrka, medan en annan del erfordrar en viss öfning, skicklighet och konst. Derför är friskgymnastikens inverkan på sjukdomar endast mer eller mindre förebyggande. Men ur friskgymnastiken ha *två stora helsomedel framgått:* den svenska sjukgymnastiken och massagen.

Den svenska sjukgymnastiken har tre stora sätt att utöfva sin verksamhet och kan gynsamt inverka på nära nog alla kroppens organ. Den svenska sjukgymnastiken meddelar nämligen passiva, aktiva och duplicerade rörelser. Passiva rörelser äro sådana, vid hvilka den sjuke ej sjelf företager några rörelser, utan läkaren eller gymnasten böjer, sträcker, knådar, stryker och skakar den sjuka kroppsdelen. Dessa passiva rörelser hafva ofta underbara verkningar i fråga om lama och styfva lemmar. Många passiva rörelser äro alldeles lika massagen; äfven mot tröghet i tarmkanalen uträtta sådana passiva rörelser ganska mycket. Sedan hundra år tillbaka gå i verldsstaden Roma tidigt på morgonen gamla

qvinnor ur hus och i hus samt gnida och knåda det tröga underlifvet på olika slags sjuke.

För närvarande väckes det största uppseende af en läkeanstalt i London, der sjukgymnasten Kellgren vid olika nervlidanden uppsöker de sjuka nerverna, framkallar passiva rörelser, så kallad nervvibration, och åstadkommer verkningar, som äro så i ögonen fallande, att vetenskapen måste taga kännedom om dem. Denna *nervvibration* är onekligen ett nytt stort botemedel för nerverna.

Sjukgymnastikens andra metod utgöres af de aktiva rörelserna; dessa stå friskgymnastiken närmast, men göras vida långsammare och verka derför också mera än friskgymnastiken på ämnesomsättningen. Sjukgymnastikens tredje och verksammaste metod består i de så kallade duplicerade rörelserna.

Hvarje rörelse, som patienten sjelf företager, under det ett motstånd göres, är en duplicerad rörelse. Lyfter patienten långsamt upp armen, så är detta en aktiv rörelse, men gifva vi honom en vigt i handen, så måste han redan göra en

större ansträngning för att lyfta armen, ty vigten bildar ett motstånd, hvadan man redan nu kallar rörelsen duplicerad. Men motståndet kan åstadkommas på åtskilliga sätt. Upplyfter patienten armen, medan han drager i en kautsjuslang, så ha vi också en duplicerad rörelse.

Bästa motståndet åstadkommes genom läkarens hand, hvilken efter behag kan för patienten försvåra lyftandet af en lem.

Dessa duplicerade rörelser kräfva naturligtvis en större muskelansträngning, göra derför också muskeln mera blodrik och afleda i ymnigaste mått blodet från hjärna och nerver, från hjärta och lungor samt verka liksom en qvarliggande senapsdeg.

På bröstkorgen ha de äfven en annan mycket värdefull verkan. Eftersom nämligen bröst- och armmusklerna äro förbundna med refbenen, kunna kraftiga muskelrörelser så utvidga den trånga och insjunkna bröstkorgen, som alltid visar mottaglighet för lungsot, att denna blir mycket rymligare och icke längre medför så stor fara.

Dels för att kunna gifva passiva rörelser riktigt kraftigt, dels för att vid duplicerade rörelser göra större motstånd, har man nu på senaste tiden uppfunnit en maskingymnastik. Det finnes nu anstalter, der 20—30, ja, till och med 50 maskinapparater, af hvilka de flesta drifvas med ångkraft, äro uppstälda för att valka och stryka nerverna, bringa dem i vibration och göra riktigt kraftigt motstånd. Denna maskingymnastik har mycket märkliga verkningar, så att vetenskapen måste vara betänkt på att studera och ännu mera tillgodogöra sig det, som redan i icke-läkares händer* uträttar mycket godt. Det är ganska märkligt, att många vigtiga botemedel först länge varit i händerna på personer som ej voro läkare, innan vetenskapen tog hand om dem. Tänken blott på den nu af hvarje kliniker högt aktade vattenläkekonsten. Huru länge var den icke i händerna på sin uppfinnare, bonden Priessnitz?

* Förf. känner tydligen ej till, att vi i Sverige ha mediko-mekaniska institut i läkarhänder, af hvilka det äldsta redan verkat i öfver tjugu år. *Ö:s anm.*

Så skall det äfven gå med den ofvan nämda maskingymnastiken. Efter hvad jag hört, komma vi i Bayern snart att ega en sådan anstalt. Professor Schönborn i Würzburg lär hålla på att uppställa dylika apparater.

För att gifva er en föreställning om, huru man begagnar en maskin för helsoändamål, vill jag här visa en så kallad ergostat. Det är en maskin, uppfunnen af doktor Gärtner i Wien och egentligen afsedd till bot mot öfverdrifven fetma.

Enligt utmärkta undersökningar af våra lärde, geheimerådet von Pettenkofer och öfvermedicinalrådet von Voit sker allt muskelarbete på bekostnad af kolhydraten, på bekostnad af fettet. Under tio timmars arbete förloras ungefär åtta gram fett. När musklerna ansträngas, afsätter sig intet fett. Ingen bonde spänner för plogen en oxe, som han vill göda. Den bästa utfodring skulle tjena till ingenting.

Muskelarbete är också den rationelaste kur mot fetma, ty inskränkning af dieten är myc-

ket svårare att uthärda och mycket osäkrare. Ergostaten, den maskin, som jag här visar er, har den stora fördelen, att han kräfver ett vefningsarbete. Medels vefven anstränges nämligen ett stort antal muskler, på hals och nacke, på bröst och rygg, på underlifvet, på armar och ben. Derför kan man också medels vefven åstadkomma mycket arbete, och stora bygnadsentreprenörer använda vefven till det tyngsta arbetet.

Med denna ergostat tagas så många muskler i anspråk, att hvarje människa, som till exempel med den nu varande häfstångsbelastningen vrider omkring hundra hvarf, alltid förlorar omkring ett gram fett. Men jag visar er icke denna apparat derför, att jag anser den för den bästa kur mot öfverdrifven fetma, utan derför, att den äfven vid hjärnans och nervernas öfverretning är ett ypperligt botemedel.

Vi veta bestämdt, att det organ, som vi starkt anstränga, blir öfverfyldt af blod, och att genom en verksam muskel löper vida mera

blod än genom en hvilande. Om vi derför vid hjärnans och nervernas öfverretning låta många muskler arbeta medels denna apparat, draga vi blodet på det mest välgörande sätt från hjärnan till musklerna. En rysk lärd, som råkade i fångenskap, måste förrätta straffarbete och användes i ett boktryckeri till hjulvefning. Genom detta vefningsarbete försvann den svåra smärta han förut plågats af i sitt hufvud, så att han redan efter ett par veckor skref hem, att han nu var friskare och gladare än någonsin förut.

Om man betänker, hvilken mängd af muskler fins i människokroppen och hvilka alla äro ämnade att begagnas; om man vidare betänker, hvad dansörer, taskspelare, konstberidare och lindansare förrätta med samma muskler, som vi alla ega, så kan man icke undra på, om en skrifkarl, en lärd, som icke har någon annan muskelrörelse än att måhända två gånger om dagen gå den korta, jämna vägen till sitt ämbetsrum, eller en salongsdam, som blott ett par

gånger i veckan, då det är vackert väder, går ut och promenerar, så kan man icke undra på, säger jag, om sådana personer, som blott anstränga ett par fotmuskler en liten smula, blifva nervöst öfverretade och sjuka. Då nu järnvägen, telegrafen och telefonen inom några minuter sprida hvarje tanke, som fängslar uppmärksamheten, till hela den odlade verlden, växer kraf-vet på människans själsverksamhet. Redan barnen finner man nervöst öfverretade. Det var en mycket lycklig tanke att införa gymnastiken i skolorna för att åstadkomma en motvigt mot blodöfverfyllnad i hjärnan.

Jag betviflar icke, att denna välgörande inrättning snart till barnens bästa skall erhålla en betydande utvidgning. Likaledes skulle jag äfven vilja förutsäga en stor framtid för en sådan liten apparat som denna ergostat. En hvar, som måste anstränga sin hjärna och icke har något tillfälle till större muskelarbeten, såsom bergbestigning, trädgårdsarbete, snickrande, vedhuggning och dylikt, skulle med den största

fördel kunna begagna en sådan liten apparat, som är billig, får rum i hvilken vrå som helst och åstadkommer en förträfflig afledning från hjärnan och nerverna. Framtiden kommer säkert att i detta afseende visa mycket stora behof.

Men på den senaste tiden har hela den odlade verlden sin uppmärksamhet riktad på ännu ett botemedel, om hvilket jag i dag också skulle vilja förtälja något för er.

Det är hypnotismen eller den animala magnetismen. Jag vet ganska väl, att jag vidrör en mycket granulaga fråga, om jag vågar tala derom, men jag litar på de många bevis på förtroende, som jag redan erfarit i München, så att jag tror, att man icke skall anse mig i stånd till att föra talan för ett bedrägeri. Jag känner mig så mycket mer förpligtigad att med afseende på ämnet för mitt föredrag i dag tala derom, som jag redan ganska ofta blifvit tillspord i frågan.

Många anse ännu i dag hela saken för ett bedrägeri, ett taskspeleri, under det andra antaga

ett alldeles underbart magnetiskt fluidum, som måste finnas hos den ena eller andra människan.

Ingendera åsigten torde dock vara riktig, utan hypnosen, den animal-magnetiska sömnen, är uppenbarligen ett retningstillstånd hos våra nerver, vår hjärna och ryggmärg, och emedan vi allesammans äro nästan lika utrustade, så betviflar jag alldeles icke, att hvarje människa kan hypnotisera och att hvarje människa kan försättas i hypnos eller magnetiseras. Den enda skilnaden är, att den ena människan synes vara mera lämplig dertill än den andra.

Hypnotismen, den animala magnetismen, är en högst märkvärdig egenskap hos nervsystemet, hvilken hjälper oss att förklara en mängd under. Ty värr stannade denna intressanta sak ända till den allra senaste tiden nästan helt och hållet i händerna på personer utan medicinska kunskaper, emedan den så kallade mesmerismen, såsom man i förra århundradet benämde den animala magnetismen, bjöd på så många taskspelerier och deraf drog så stor vinning, att hvarje vetenskap-

ligt bildad läkare blygdes för dess studium, enär han fruktade att snart också bli ansedd för en taskspelare.

Till och med den berömde engelsmannen Braid, som uppbjöd all sin kraft och allt sitt mod samt framstälde hypnotismen som en värderik fysiologisk eröfring, till och med han kunde icke göra sin åsigt gällande, utan drog sig åter tillbaka.

Först under det senaste årtiondet ha lärda läkare, professor Charcot i Paris och skolan i Nancy jämte några andra, samlat och studerat de beundransvärda sakförhållandena samt sökt använda dem till de sjukes gagn. Den animala magnetismen, hypnotismen, är en underbar kraft, som skaparen nedlagt i våra nerver.

Redan i fråga om massagen hade några påstått, att det icke vore likgiltigt, om den utfördes af den ena eller andra människan. I de flesta fall, till exempel vid en svullen hand, ett styft, svullet knä, anser jag det dock för alldeles likgiltigt, om den ene eller andre eller om

den sjuke sjelf masserar, gnider, trycker och bultar. Med de passiva massagerörelserna vill man ju blott fördela, bortgnida eller bortstryka en svullnad, men om massage användes vid nervösa sjukdomstillstånd, vid nevralgiska smärtor eller krampplågor, får jag medgifva, att det icke är alldeles likgiltigt, hvilken hand som masserar. Vi ha ju många sakförhållanden, som gifva stöd åt detta antagande.

Ingen kan till exempel kittla sig sjelf att häftigt skratta, under det att främmande händer kunna kittla en till döds.

Ett ännu klarare bevis, att det ofta icke torde vara likgiltigt, hvilken hand som berör en, lemnas af den olika känsligheten för elektricitet.

De flesta af er torde veta, att det gifves positivt och negativt elektriska kroppar.

Ämnen, som genom gnidning bli så elektriska, att de draga till sig alla små, lätta kroppar, kallar man positivt elektriska. Sigillack är positivt

elektriskt, metall, till exempel järn, är negativt elektriskt; det vill säga, att om vi gnida sigillack, så blir det så elektriskt, att det drager till sig alla lätta kroppar, små pappers- och korkbitar med mera, under det metaller icke bli elektriska genom gnidning. Professor Charcot i Paris, hvilken särskildt syselsätter sig med magnetism och elektricitet, visade för en berömd medicinsk lärd bland annat ett fruntimmer, som genom sin känsel kunde ögonblickligen urskilja, i hvilken ask en positivt eller en negativt elektrisk kropp var inlagd, och det oaktadt en liten bit sigillack och en liten bit järn voro inlindade i många papper och inlagda i två alldeles lika askar.

En så fin känsel torde också vara ett bevis för, att homöopatien icke är något bedrägeri, såsom många tro; ty om man tvärt igenom många papper och askar kan tydligt urskilja, huru vida man har en positivt eller negativt elektrisk kropp i handen, torde man väl också kunna känna verkan af en milliondels droppe.

Dock ega blott helt få människor en så fin känsel. Jag vill meddela er ännu ett bevis på, att olika människor äro i högst olika grad elektriska. Det finnes kammarjungfrur, mestadels brunetta, svartögda flickor, som icke kunna frisera håret på något fruntimmer, emedan deras fingrar äro så elektriska, att de lätta hårstråna löpa efter fingrarna och allesammans resa sig upp, så snart kammarjungfrun tager händerna från sin matmors hufvud, under det en blond, blåögd kammarjungfru kanske utan svårighet kammar samma hår slätt.

I veten alla, att magnetism och elektricitet äro nära beslägtade med hvarandra. Man kan ju genast förvandla hvarje järnstång till en kraftig magnet, om man omkring den lindar ledningstråden för en galvanisk ström, men tvärt om kan man också framkalla en elektrisk ström i hvarje koppartråd, om man lindar denna omkring en magnet. Den nära frändskapen mellan elektricitet och magnetism kan således alldeles icke förnekas, och derför är det också

mycket sannolikt, att människor, som visa mycket olika grad af elektricitet, också äro i mycket olika grad mottagliga för magnetismen.

Den hypnotiska sömnen kallar man äfven den animal-magnetiska sömnen, emedan den metalliska magneten gör ett alldeles ofantligt intryck på dylika sofvande. Är någon försatt i hypnos eller hypnotisk sömn, och man till honom närmar en metallisk magnet, så inträder stor oro och uppkommer en högst märkvärdig företeelse, som man kallar *transfert*, ombyte. Skrifver till exempel den sofvande med högra handen en vers och man till honom närmar en magnet, så börjar han i stället skrifva med venstra handen, och det så kallad spegelskrift*, om han också aldrig lärt sig det.

Om den venstra armen är angripen af kramp och man, medan patienten ligger i hypnotisk sömn, för en magnet i närheten, så sker trans-

* Skrifven så, som vanlig skrift ser ut i spegeln, således med ombyte af höger och venster. *Ö:s anm.*

ferten, så att krampen öfvergår från venstra armen till den högra.

Vidare förbyter också magneten allt i dess motsats.

Har man till exempel ingifvit den sofvande, att han hatar den ena eller andra personen, så åstadkommer magnetens närmande hatets förvandling till kärlek, glädjens till bedröfvelse.

Den animal-magnetiska sömnen, hypnosen, frambringas alltid genom alla tankars koncentrering på sömnen och genom enformig retning af vissa nerver.

Det så kallade mediet, det vill säga den person, som låter söfva sig, måste koncentrera alla tankar på sömnen. Somliga läkare söfva derigenom, att de hålla ett svagt glänsande föremål, till exempel en metallknapp, intill näsroten på mediet och låta detta ända till trötthet oafvändt betrakta föremålet. Andra låta mediet lyssna på ett urs pickande, andra åter göra så kallade passes, monotona strykningar, och ett stort antal läkare hypnotisera endast derigenom, att de oupp-

hörligt uppmana till att tänka på sömnen. Detta är den så kallade suggestionen, hvarvid man kan suggerera, det vill säga intala allt, hvad man vill.

Hos somliga dröjer det blott ett par minuter, innan de somna, hos andra går det ännu icke efter en timmes förlopp. Ju oftare någon hypnotiseras, desto lättare går det. Slutligen kan man till och med genom telefon befalla den sjuke att sofva, hvarefter denne, till och med om den telefonerande befinner sig på 1800 meters afstånd, lägger sig och somnar. Den magnetiska sömnen räcker i timmar och dagar, ända tills magnetisören väcker sitt medium. Under denna sömn befinna sig den söfda personens nerver i ett i hög grad retadt tillstånd.

Sådana sofvande läsa helt liten stil på långt afstånd och höra genom tjocka murar, hvad som talas med låg röst. De sakna fullkomligt sjelfständig vilja och äro magnetisörens viljelösa verktyg. För närvarande mäkta vi ännu icke inse skaparens afsigt härmed. Endast det, som

magnetisören gör, säger och vill, finnes till för den sofvande personen. Om läkaren till exempel söfver en gosse, hvars far och mor stå bredvid och se på, och läkaren säger till den sofvande gossen: »Er mor har nu gått sin väg», så finnes modern icke mera till för den sofvande gossen. Hon kan få sticka, slå och nypa gossen; han känner ingenting deraf och förblir lugnt liggande, under det han skriker högt till, om fadern sticker eller nyper honom en smula. Den sofvande är helt och hållet magnetisörens viljelösa verktyg.

Detta tillstånd har naturligtvis en mycket allvarlig rättslig betydelse, ehuru framstående jurister påstå, att våra nu varande lagar äro tillräckliga härför.

Det allra betänkligaste skulle jag dock vilja finna i det så kallade efterhypnotiska tillståndet, enär den sofvande äfven kan få befallningar af magnetisören, hvilka han först en eller flere dagar efter sömnen måste utföra och äfven verkligen utför. Om läkaren eller magnetisören

säger till den sofvande gossen: »I morgon middag klockan 12 skall du slå din bror i ansigtet», så är det alldeles otvifvelaktigt, att detta utföres, fastän gossen alls icke vet, att detta blifvit honom befaldt i sömnen.

Till varning för detta efterhypnotiska tillstånd vill jag meddela ännu ett annat exempel. Från ett gammalt fruntimmer hade åtskilliga nipper stulits, läkaren bringar hennes tjuguåriga dotterdotter i magnetisk sömn och säger till henne: »Titta genom nyckelhålet, så ser ni, huru er kusin Max tager nycklarna ur korgen, öppnar mormors skåp, tager dyrbarheterna, läser åter igen, lägger nycklarna på deras plats och går sin väg. Ni ser allt så tydligt, att ni kan gå ed derpå inför ransakningsdomaren.» Den unga damen vaknade och visste alldeles icke mer, hvad som sagts henne under sömnen, men blef fyra dagar senare hörd på ed inför ransakningsdomaren och svor på, att hon genom nyckelhålet tydligt sett sin kusin föröfva stölden. I detta efterhypnotiska tillstånd

sade hon allt just så, som läkaren intalat henne.

Visserligen säga juristerne, att den falska eden, och öfver hufvud hvarje brott under den magnetiska sömnen så väl som i det efterhypnotiska tillståndet, alltid återfaller på hypnotisören, läkaren, magnetisören, men aldrig på den hypnotiskt söfda personen.

En annan fråga är dock, om det alltid blir klargjordt, att det ena eller andra blifvit suggereradt, ingifvet under hypnosen.

Det är alldeles omöjligt att förneka, att icke genom suggestionen, genom intalandet under den magnetiska sömnen, många brott, arfförsnillning och allt möjligt ondt, kan genomföras.

I sen, att man måste högligen varna för missbruk af denna underbara medfödda nervverksamhet. Äfven i kroppsligt afseende kan derigenom mycken skada åstadkommas. Att ofta hypnotiseras är afgjordt skadligt, hos mången uppkommer deraf till och med en allvar-

sam nervsjukdom, en verklig somnambulism, som gör honom till en olycklig människa. Derför tillhör detta stora nervförsök endast och allenast vetenskapliga händer, läkares och fysiologers. Till skådespel, till taskspelerier bör den magnetiska sömnen aldrig begagnas. Man börjar nu också på åtskilliga orter förbjuda detta. I synnerhet passa icke sjukdomstillstånd till förlustelse på teatern.

Nu, då läkarne en gång börjat studera saken, borde den uteslutande förblifva i vetenskapliga händer. Man skall då snart få se, hvad som dermed kan uträttas till den sjuka människans nytta.

Om man redan vid kloroformbedöfningen måste varna läkarne för att någonsin söfva utan vitnen, så gäller denna varning ännu vida mera i fråga om hypnotismen.

Det, som jag hittills berättat för er, var alltsammans ondt och farligt, hvarför man måste varna.

Fördelarna af den magnetiska sömnen skulle jag vilja indela i tre klasser.

För det första kan man derigenom hos många sjuke framkalla en ro, ett lugnande, en hypnotisk sömn, som är af oändligt värde för det för handen varande retningstillståndet och icke kan så verksamt frambringas genom någonting annat, hvarken genom opium och morfin eller genom vin eller kloralhydrat; till och med det för hastigt klappande hjärtat har man derigenom försatt i lugnare rörelse. Den andra betydande fördelen af den magnetiska sömnen är anestesien, befrielsen från smärta. Känsellösheten är hos många hypnotiserade personer så stor, att man utan smärta kunnat amputera sjuka armar och fötter, och flerfaldiga gånger har man trott, att man derigenom skulle kunna bespara sig kloroformbedöfningen med alla dess obehag och faror; men det gifves ganska många menniskor, hos hvilka en sådan känsellöshet icke inträder, så att ännu så länge kloroformbedöfningen icke är umbärlig.

Men de allra största fördelarna uppnår man för det tredje genom suggestionen, genom in-

gifvelsen af magnetisören. Om jag förut meddelat er onda verkningar af suggestionen, så kan äfven suggestionen begagnas till mycket nyttigt och godt, till och med till riktigt from ingifvelse och betraktelse samt vid nervlidanden till ganska betydande helsoändamål.

När jag talar om nervlidanden, som man kan bota genom suggestion, genom intalande under den magnetiska sömnen, så fån I icke tänka på inbillade eller till och med låtsade lidanden, utan på verkliga svaghets- och kramptillstånd samt smärtor, som framkallas genom sjuka nerver.

Tänken er till exempel, att någon får se ett anfall hos en fallandesjuk, blir riktigt förskräckt derför och nu sjelf får likadana anfall, såsom man ofta får höra.

Detta kan och måste man dock kalla ett verkligt nervlidande. Der fins intet ärr på hufvudet, ingen svulst i hjärnan, som förorsakar fallandesot, utan endast ett sjukt nervsystem. Detta är för visso ett högst lämpligt fall för in-

talande under den hypnotiska sömnen, och sådana fall gifves det ganska många. Dussintals människor ha genom förskräckelse ärft danssjukans gräsliga ryckningar och rörelser.

Sådana bedröfliga nervtillstånd måste man derför kalla nervsjukdomar, utan allvarsamt objektiva förändringar, och sådana är det otvifvelaktigt, som företrädesvis äro egnade att botas genom den magnetiska sömnen, i synnerhet genom suggestion.

Hvarje känsla kan man ingifva och borttaga genom suggestion. Kramptillstånd, smärtor och förlamningar, för hvilka inga betydande objektiva förändringar ligga till grund, skola utgöra det största sjukdomsbidraget för hypnotismen.

Under den hypnotiska sömnen kan man genom suggestion ernå samma verkan som af hvilket läkemedel som helst, hvarvid det är likgiltigt, om läkemedlet verkligen fins för handen eller blott låtsas vara det.

Om hypnotisören lägger ett vanligt visit-

kort på en sofvande gosses blottade arm och bestämdt säger till den sofvande: »Du skall nu känna sveda och få en röd fläck på det betäckta stället», så klagar gossen vid uppvaknandet öfver sveda och har en röd fläck på armen, så stor som det pålagda visitkortet. Suggestionen vid magnetisk sömn gifver oss en nyckel till andra underbara företeelser. Det obetingade förtroendet har ju redan frambragt tusentals underbara fall af botande, och det obetingade förtroendet kan under den magnetiska sömnen ingifvas, suggereras. Till den berömde furst Hohenlohe kom en man, som till följd af tungförlamning icke kunde tala.

Furst Hohenlohe ville mäta den sjuka tungans värmegrad och stack en fin termometer under tungan. Den sjuke, som med fast förtroende kommit till furst Hohenlohe, ansåg termometern för ett instrument, hvarmed Hohenlohe skulle operera tungan, föll på knä och utropade med stadig stämma: »Gud vare tack, jag är botad, jag kan åter tala!»

På alldeles samma sätt måste många under förklaras. De fromma med Kristi sår märkta jungfrurna, de kristna martyrernes frihet från smärta under den gräsligaste stympning, många fromma personers långvariga hungrande utan allt men, allt detta låter förklara sig genom suggestion medels ingifvelse af andra personer eller genom sjelfsuggestion. Jag tror icke, att det strider mot den katolska kyrkans läror, om man påstår, att de fromma jungfrurnas betraktelser voro så innerliga, så djupa och att de tänkte sig så allvarligt in i smärtorna och blödandet af de fem såren, att bloddroppar verkligen kommo ut på deras flata händer. Allt, hvad Kristus sade på jorden, är sant. Ingen kan uppvisa en osanning af honom.

Men Kristus sade till sina lärjungar: Sannerligen säger jag eder: om I hafven tro såsom ett senapskorn, så skolen I kunna säga till detta berg: flytta dig härifrån dit bort, och det skall flytta sig och intet skall vara omöjligt för eder.

Endast sålunda låter det förklara sig, att

vid ett djupt betraktande af Kristi sår deras egna händer började blöda.

Inom läkarkretsar har man redan genom suggestion och ingifvelser framkallat blodafgång på åtskilliga ställen af kroppen, och sålunda kan man äfven frambringa blödningar ur flata händerna. Naturligtvis gafs det äfven bedragerskor bland de sårblödande jungfrurna. Min berömde företrädare, geheimerådet von Walther skall en gång ha afslöjat en sådan bedragerska. Flickan, som egde ett fromt utseende, hade hvarje fredag blödningar i flata händerna. Förmän till henne, hvilka saken icke föreföll riktigt sannolik, emedan flickan icke var så alldeles from i sin öfriga vandel, satte henne i ett särskildt rum för att iakttagas.

Äfven der hade flickan hvarje fredag blodiga händer. Geheimerådet von Walther lade medels salva och linne ett förband öfver händerna och förseglade det med sin sigillring.

Man var högligen förvånad, då på fredagen, fastän sigillet var oskadadt, händerna efter

förbandets aftagande voro mycket blodiga. Geheimerådet von Walther anlade ännu en gång ett dylikt förband och förseglade det åter, men denna gång inlade han mellan två linnehvarf, utan att flickan såg det, ett litet blad tobaksbly. Följande fredag voro händerna verkligen åter blodiga, men det inlagda bladet tobaksbly visade tydligt, att en nål flere gånger stuckits genom förbandet. Bedragerskan var således afslöjad, då man kunde påpeka, att hon med en nål framkallat blödningarna. Men det kan alldeles icke betviflas, att icke andra fromma flickor frambragt blödningar på sina händer genom djupa och verkligt fromma betraktelser af Kristi smärtor och genom blodströmmens deraf följande ledning till deras händer.

Mycket godt och användbart för lifvet kan man af suggestionen vänta sig, enär man kan intala så väl kärlek som hat, ifver och flit, samt följden deraf alldeles bestämdt kan tillgodogöras äfven i pedagogiskt hänseende. (Den österrikiske ryttmästaren Balassa skall med den vackraste

framgång ha användt hypnosen på de vildaste hästar, som icke kunde dresseras på vanligt sätt.)

För vinnandet af sådana syften erfordras dock i första rummet anlag för den magnetiska sömnen, hvilken vi tyskar, åtminstone med de nu brukliga sätten att gå till väga, icke tyckas ega i någon hög grad, under det våra franska grannar lemna de mest lysande resultat.

Då jag en gång för tretio år sedan uppehöll mig flere månader i Paris, hade en filantropisk förening hvarje torsdags afton på ett kafé i Palais-royal sammankomster, till hvilka läkare och icke-läkare hade tillträde mot en helt liten afgift.

Man lade ofta de franska läkarne till last, att de invigde hvarjehanda personer, som ej voro läkare, i dessa magnetiska angelägenheter, men då man vid hypnosen upplefver så mycket, för hvilket man måste varna, är det för visso nyttigt att veta en smula derom. Man kan då lättare skydda sig mot dess faror.

I Paris magnetiserades nu alla personer, som önskade det, och bland tio parisare lyckades det

bestämdt att söfva fem eller sex och att göra de underbaraste försök med dem.

Vi tyska läkare skulle naturligtvis haft det största gagn af att bli söfda för att så mycket som möjligt sjelfva genomgå allt, som dervid kan förekomma, men det lyckades icke att söfva en enda af oss, så att de franska läkare, som syselsatte sig dermed, alltid blefvo missbelåtna, när någon af oss åter ville bli hypnotiserad.

En annan dylik erfarenhet, att vi tyskar icke hafva särdeles stor mottaglighet för hypnosen, gjorde jag under sextiotalet i min kirurgiska klinik.

Då den berömde engelsmannen Braid hade offentliggjort sina märkliga meddelanden om den hypnotiska sömnen, fick man snart höra, att det i de parisiska sjukhusen lyckats att under hypnosen smärtfritt amputera. I kunnen tänka er, att jag gjorde mig den största möda att äfven vid våra sjuksängar framkalla ett sådant hypnotiskt tillstånd för att göra kloroformen umbärlig, hvilken gör oss så mycket sorg och bekymmer.

Braid hade skrifvit, att man med lätthet kunde framkalla den hypnotiska sömnen, om man riktigt uttröttade nerverna genom beskådandet af ett matt glänsande föremål. I Paris hade man smärtfritt utfört många operationer, sedan man uttröttat och söft den sjuke genom beskådandet af en matt glänsande knapp, som hölls intill näsroten.

Jag har mångfaldiga gånger gjort samma rön, men mina sjuke blefvo väl trötta och ett par somnade äfven in en smula, emedan jag derjämte alltid bäddat dem riktigt beqvämt, men så snart jag berörde någon af dem blott med en nål, vaknade han genast upp. Jag såg, att de franska läkarne redan för tretio år sedan hade rätt, då de sade: tyskarne passa icke för den här saken. Jag tänker, att vi icke böra vara ledsna öfver, att vi ha ringa mottaglighet för en sådan uttröttning och öfverretning af nerverna. Nu, då denna vigtiga nervverksamhet behandlas af vetenskapligt bildade män, kan man väl snart vänta nyttigare resultat, men otvif-

velaktigt utfinner man då förfaringssätt, genom hvilka detta underbara botemedel göres tillgängligt för alla människor.

Vid denna saks närvarande ståndpunkt får man mycket oftare anledning att varna för dylika försök än att tillstyrka dem.

Öfverblick af innehållet.

